

MI TÖRTÉNT AZ „ARGENTIN CSALÁDOKKAL”?

Beszélgetés Bagu László költővel

– 1999 júniusától Budapesten élsz. Téged mi készítetett arra, hogy elhagyd Kárpátalját?

– Szinte megkerülhetetlen kérdés, Kárpátaljáról elkerült „alkotó” esetében bizonyosan; nem is banális, ha azt nézem, hogy az életemet, sorsomat a továbbiakban meghatározó döntés „motivációjára” kérdez rá; részemről semmiképp. Nem volt egy kizárólagos ok, mondhatni „úgy alakult”, bizonyos dolgok konstellációja kellett hozzá, hogy engem, alapvetően statikus természetű el- és kimozdítson a helyemről. Tulajdonképpen, ha kétszer kezdek neki elmondani, miért történt, valószínűleg nem is tudom kétszer egyformán, ugyanúgy elmondani. Azóta eltelt majd tíz év, adott a lehetőség, hogy más szemmel, talán valamivel bölcsebben nézzek rá, átgondoltabban, megfontoltabban szóljak róla. Amit elsősre helyre tennék, mint a folyamat elindítóját, hogy az addig kárpátaljai viszonyok között mondhatni biztos egzisztenciát adó munkahelyem „kicsúszni” látszott alólam: a továbbiakban csak alkalmi, és nem állandó keresetre számíthattam. Lehetőségem lett volna talán elmenni tanárnak, de már korábban kiderült számomra, hogy ezt a szép foglalkozást nem nekem találták ki. Tegyük még hozzá, hogy a '90-es évek végén Ukrajnában nem a tanári pálya örvendett a legnagyobb anyagi megbecsülésnek. De hasonlóképpen nem akartam azt sem, amit az akkoriban frissen diplomáztak, hogy – kihasználva a tanárhiányt – elhelyezkednek valamilyen szabolcs-szatmári, határhoz közeli (kisebb) magyarországi településen, ahol még szolgálati lakást is biztosítanak számukra. Így az első két hét (kényszer)szabadságomat kihasználva elutaztam Budapestre, hogy felmérjem, milyenek ott a lehetőségek. Ott derült ki, hogy két hét nem sok mindenre elég, és ott kell élnem, hogy benne legyenek a dolgokban, és eséllyel tudjak munkahelyekre pályázni. Szerencsére egy hónap után sikerült egy kiadónál állást találnom; azóta is ugyanott dolgozom.

Tehát a kiváltó ok ilyenformán anyagi természetű volt, de e döntés háttérében nem csak anyagi természetű okok álltak; ezeket annyira nem is részletezném. Nem utólag akarok ilyet belemagyarázni, de az ember valahogy érzi egy helyről, hogy nem ott fog megöregedni, hogy neki valami más rendeltetett, másik hely, helyek. Sokat, nagyon sokat gondolkozik előtte ilyeneken, és arról is, hogy az elindulás mivel jár, mit visz/vihet magával, és mit hagy, mi az, ami marad. Nem a maradás mellett szól, hogy olyan dolgokat lát, amiket nem szeretne, fájó, zavaró dolgokat, s amelyekre nem nagyon van ráhatással, hogy neki tetsző irányba változta(tha)ssa. Természetesen

azért furcsa volt akkor számomra, hogy az, ami korábban elképzelhetetlen volt, még ha meg is fordult az ember fejében, megtörténjen. Aki elindul, az már elszánta magát, mentálisan ráhangolódott, így bizonyos értelemben e döntés megszületése után neki könnyebb. Tudom, hogy a maradéknak sokszor nehezebb. De az egy másik beszélgetés.

Hogy most hogy nézek az egészszre? Mivel ezt az utat választottam, nem tudom, hogyan alakult volna az életem, ha másképp döntök. Ha a feleségemmel való, mesébe illő egymásra találásunkra gondolok, vagy ha a fiaimra nézek, úgy gondolom, így volt ez jó, így kellett történnie.

– *Végzettségedet tekintve matematikus-számítástechnikus vagy, ami eléggé messze esik az irodalomtól. Költőnek tartod-e magad? Egyáltalán: ki és mi a költő?*

– Nincs az sehol sem megírva, hogy bölcsészek, netán kizárólag nyelvtanárok lehetnek költők, és matematikusok-számítástechnikusok nem. Annál is inkább, mivel jelenleg ugyancsak távol kerültem a matematikától, számítástechnikától, de ez egyáltalán nem fáj. Talán ha valamilyen humán tantárgyat tanulok az egyetemen, most inkább vonzanának az egzakt(abb) tudományok. Szerencsére így most azon az oldalán ülök a számítógép képernyőjének, amelyiken szeretek, és amelyiken jobban esik. Hozzá tartozik még, hogy az irodalom, a költészet sem kizárólagosan érdekel.

Szerencsére azáltal, hogy írtam és írok verseket, már besoroltam magamat, és ha ezt megfordítom, egyszerű definícióját adhatom annak, hogy ki a költő. Természetesen ez a besorolás inkább az irodalmi életen belülről vonatkozik, hiszen normális ember nem ébred és nem fekszik azzal, hogy ő költő, és ezt a részt én nem is szívesen komplikálom túl, mert minek. Úgy tartják, a költészet, a vers ösztönös műfaj, és ezt én is csak megerősíteni tudom. A versírónak a vers a kifejezési formája, az általa megválasztott szavakkal és azok egymásutániságával juttatja kifejezésre, amit gondol, el akar mondani a világról, ahogy ő látja, és láttatni akarja; magáról, még akkor is, mikor nem gondolja. A vers alkalmas rá, hogy akár nagyon kevés szóval nagyon sokat mondjon el, személyesen ezért vonzódom inkább hozzá, ez áll hozzám közelebb. Nem hiszek a költő, versíró ember „társadalmi szerepvállalásának” feltétlen szükségességében, ahogy azt hiszem a 20. század vége felé indult, s a mostanság is induló költők többsége. Írja meg, amit megtud, ami neki jutott, hogy megírhatta tehetsége, elhivatottsága szerint. Van, aki tud majd azonosulni velük, s az bólogat, mások kevésbé. Egyediségüket, expresszivitásukat is talán vizslatja majd valaki. Ha ismertebb, többen, s talán felmagasztalják azért is, amit másoknál hibaként nevesítenek.

– *Balla D. Károly a „Négy kísérlet a megújulásra” című írásában verseid jellemzőjeként említi az „abszolútizált Nincs” fogalmát. Te hogyan jellemeznéd saját költészetedet?*

– Általában ezt meg szoktam hagyni a kritikusoknak, irodalomtudoroknak, akik természeténél fogva gyakran más szempontok alapján néznek rá, mint én, ami nem is baj, hiszen az ember máshogy látja a saját dolgait, mint egy kívülálló; ők kategóriát is gyorsabban találnak, ahová besoroljanak. Még azt sem mondhatom, hogy ez zavar. Gyakran az ő szavaikat veszem kölcsön; örülök, ha meglátják benne azt, amit én láttatni akartam.

Talán nem kelt megütközést, hogy én – ahogy nem töltök számolatlanul órákat azzal, hogy a költői mivoltot minél pontosabban leírjam – nem szoktam hosszú éjszakai órákba nyúlóan elemezni saját költészetemet. Ha mégis kell, most, hogy nagyjából 15 éve írok verseket, már nem is egyben próbálnám írásaimat jellemezni, hanem, ha úgy tetszik, korszakonként, kötetenként, mert – érzésem szerint – egészen máshogy írok most. Balla D. az első két, egymás után 3 év különbséggel megjelent kötet alapján jellemezhetett így, bár akkor is írtam „másmilyen” verseket, mint amilyeneket a kötetcímmel, -címeikkel tematikailag rokonítottak. A kötet összeállításakor (különösen a második a kötet összeállításakor) úgy éreztem, ezeket a verseket nem igazán lehet a kötet szerkezetébe beilleszteni, és nem tartottam szerencsésnek egy „Egyéb versek” vagy „Ilyen verseket is írok” típusú ciklust a kötetben. Ha úgy tetszik, ezeket a verseket „feláldoztam” a kötet(ek) egységének oltárán. Pedig sok játékos(abb), megengedőbb versem jelent meg folyóiratokban. De kétségt kívül a fő vonal akkor, s még jellemzően utána is a „halál” volt, az, amivel és amin keresztül ki tudtam és akartam fejezni szinte mindent. Jó behelyettesítő szimbólumnak éreztem, mert olyan végletes, végleges, de azok számára, akik nem láttak (illetve akár jelen időben is: nem látnak) túl rajta, megmarad(t) annak, ami: halál. Persze használtam más szimbólumokat is (halak, nyál, madár, Afrika, és még), ezekkel aztán hasonlóképpen bántam, mint az előbbivel, és alanyai, állítmányai, jelzői lettek valaminek, vagy akár egyszerre mind. Természetesen köze volt ehhez akkori érzéseimnek, hangulatomnak. Szeretem az expresszív nyelvi képeket, verscímeiket. Mindmáig nem áll távol tőlem a groteszk megjelenítés, a verbális agresszió sem (ha az kell). Formákból általában a kevésbé kötötteket részesítem előnyben.

2001 óta nem jelent meg újabb kötetem, verseket viszont azóta is írok. Úgy gondolom, ezek „sokszínűbbek” a korábbiaknál, nagyobb a „szórás”. Nyilván másmilyen jellegű versek születnek, mint korábban. Én is változom, a világ is, máshogy látok dolgokat, és a dolgok is megváltoznak. Szükségszerű is ez a változás; a költőnél az új, másmilyen kifejezési módok, eszközök keresése. Azt, hogy folyóiratok gyakorta készítenek tematikus versválogatásokat, egy bizonyos téma köré csoportosítva, így esetleg úgymond arról/olyanról is kell verset írnom, amiről egyébként talán nem is jutna eszembe, inkább

költői játéknak fogom fel, afféle jutalomjátéknak. Jelenleg az új kötetem szerkesztésénél, összeállításánál némiképp gondot is okoz, hogy nagyobb időintervallumon belül született „eltérő” verseket kell valamilyen téma szerint ciklusokba rendezve egy könyvbe szerkeszteni, mindezt úgy, hogy legyen a könyvnek egy vonulata. Nem mindig érzem úgy, hogy megoldható.

– *Két önálló kötet, többszörös antológiai jelenlét... Mikorra várható újabb versesköteted?*

– Mint mondtam, 2001-ben jelent meg a második kötetem, azóta nem. Ennek több oka is van. Egyrészt én írok a korábbinál jóval kevesebbet. Régen csodálkoztam, mikor Vári Fábián Lászlótól és -ről azt hallottam, évi 2-3 verset ír. Hát most én is közel járok ehhez a mennyiséghez. Nem bánom ezt, mert soha nem akartam mindenről verset írni, valamiképpen felhívítani önmagamot. Közrejátszhatott még ebben az életem alakulása, hogy az eltelt időben férj lettem, felelős családapá, így több emberre is kell figyelnem, nem csak magamra, saját érzéseimre. Ezen dolgok és a látszat ellenére – szerencsére – mindvégig megmaradtam ugyanolyan „versben gondolkodónak”, mint addig. Ugyanúgy megragadnak szavak, érdekes és szokatlan szóláncok, képek, lejegyzem mind őket a kockás füzetembe, szóval ugyanúgy indul és működik nálam a versgépezet, mint addig, mégis kevesebb versre mondom azt, hogy kész van. Mi tagadás, az utóbbi időben elvonta figyelmemet a költészetről egy újabb „hobby/érdeklődési kör” is – a kések, a *késművészet* csodálatos világa. Nem mellesleg mindig úgy éreztem, hogy a következő, harmadik kötet még nincs kész, még szeretnék hozzáírni. A teljes képhez hozzátartozik, hogy egyszer már összeállítottam, megszerkesztettem a kötetet, amit a Kortárs Kiadó adott volna ki. Sajnos, Mátis Lívia tragikus halála után a kötet kéziratban maradt. Újabb kiadó van, az átfutást ismerve remélem, hogy a harmadik kötet még ebben az évben napvilágot lát.

– *Mi van mostanság a bizonyos „négyes fogattal” és a Véletlen Balettel?*

– A négyes fogat tagjai mondhatni teljesen más utakon járnak. Cséka Györgyről és Pócs Istvánról úgyszólván alig tudok valamit. Lengyel Tamással, aki jó barátom, s akivel ismertük egymást még a Balett előtt is, megmaradt a kapcsolat, ha nem is napi, mióta én a családommal együtt elköltöztem Budapestről Zalakarosra. Remélhetőleg ez a barátság, a kapcsolat megmarad akkor is, amikor Tamás családjával Svédországba költözik, egyéni boldogulásuk és terveik megvalósítására.

A *Véletlen Balett* a 2005-ös búcsúszámmal megszűnt. (Lengyel) Tamással (ekkorra már az eredeti felállásból gyakorlatilag ketten maradtunk; Faludi Ádám segített még a szerkesztésben) addigra beláttuk és rájöttünk, hogy tovább így nincs értelme, hobbiszinten, család mellett csupán lelkesedésből,

az egyéb kötelezettségek mellett az évi egy számot is nehezen tudjuk összehozni. Nem mondtunk azonban le egy *Véletlen Balett*-válogatás, egy afféle „Best of” összeállításáról (bár ennek esélye Tamás külföldre költözésével meredeken lecsökkent), illetve a lapot megjelentető Véletlen Balett Alapítványt sem számoltuk fel. A *Véletlen Balett* irányában elfogult vagyok, mint gyermekemre tekintek rá, és ha sorba rakom a lapszámokat, elégedettséggel tekintek végig rajtuk, és úgy gondolom, nem volt hiábavaló. (Talán ezt igazolja, hogy a *Spanyolnátha* nyári, az Ünnepi Könyvhétre megjelenő tematikus lapszámában, mely részben a Budapesten jelen lévő vagy volt számottevő irodalmi lapokkal és csoportokkal (is) foglalkozik, szerepel majd egy *Véletlen Balett*-összeállítás is, amelyben az egyéb kapcsolódó anyagok mellett Cséka György, Faludi Ádám, Lengyel Tamás és jómagam írásai lesznek olvashatók.) S ha ismét csak úgy alakul, hogy lapkiadásra adjuk a fejünket, szeretnénk szó szerint új lappal indulni, és nem a Balettet feltámasztani. És valahogy úgy érzem, hogy a „Volt egyszer egy *Véletlen Balett*” című írást sem én és mi fogjuk megjelentetni.

– *Van-e kapcsolatod a kárpátaljai magyar irodalommal, irodalmárokkal?*

– Kapcsolatom a kárpátaljai irodalommal eléggé leszűkült. Ennek csak egyik oka, hogy a családalapítás után már nem akartam, és idő hiányában nem is nagyon tudtam volna követni az irodalmi (és nem csak a kárpátaljai irodalmi) történéseket. Otthonülősebb is lettem, s bár soha nem kedveltem különösebben a felolvasásokat, irodalmi esteket, utóbb már csak oda mentem el, ahová feltétlen el kellett mennem. Ahogy mondtam, más kötötte le az érdeklődésemet. Haza, Kárpátaljára is csak évente egyszer jutok el. Időszakos találkozásaim elsősorban Balla D. Károllyal és Berniczky Évával – akikkel jó barátságban vagyok régtől – voltak. Ők általában Budapesten járva, könyvbemutató apropóján, könyvhét alkalmával stb. megpróbálták „összetelefonálni” a bizonyos négyes fogatot, s ilyenkor egy sör mellett elbeszélgettünk dolgokról, irodalomról. Egy ideig még elkerült hozzám az *Együtt* is, hol ilyen, hol olyan úton-módon. Néztem a honlapjukat is, amíg volt. Balla D. Károly „internetes irodalmával” viszont nem igazán tudtam azonosulni, így különböző akcióiban sem igen vettem részt.

Lejegyezte: LENGYEL JÁNOS